Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ШОАТТА, 26 АВГУСТ, 1989 ШУ. ★ № 102 (7760). ★ Мах 3 кеп.

КПСС Нохч-ГIалгIай обкома пленум

24 августе хилар КПСС Нохч-ГIалгIай областной комитета аргIанара, V-гIа пленум. Цо дийцар парте обкома шоллагIа секретарь харжарах дола дош. КъайлагIа кхаж тассара бюллетена юкъейихьаяр КПСС обкома секретара нов. В. А. Алехнен КПСС обкома инспектора нов. П. Н. Громовен кандидатураш. ДукхагIбараша тIехьа кхаж а тоссаш, парте Нохч-ГIалгIай обкома шоллагIча секретаралла а бюро членалла а хержар нов. Громов Павел Николаевич.

Цул тIехьагIа дийцар «Республикерча общественно-политически хьалах а областной партийни организаце декхарех а» дола дош. Цох доклад йир КПСС Нохч-ГIалгIай обкома хьалхарча секретара Д. Г. ЗАВГАЕВА.

Пренешка къамаьлаш дир КПСС Грозненски горкома хьалхарча секретара В. А. КУЦЕНКОС, республикански агропромышленни объединене председатела М. А. АРБИЕВА, «Грознефтеоргсинтез» производственни объединене генеральни директора В. И. ГРЕЧКОС, «Пищемаш» яхача аргунски завода механо - сборочни цеха мастера Х. Б. ОСМАЕВАС, КПСС Ачхой-Мартановски райкома хьалхарча секретара Р. А. БАЗГИЕВА, НГIАССР Министрий Совета председатела хьалхарча заместителаа, НГIАССР Паччахьалкхен планови комитета председатела А. А. МАЛЬСАГОВА, Урус-Мартановски района «Солнечный» яхача совхоза тракторно-полеводчески бригада бригадира М. И. ЯШУРКАЕВА, НГIАССР халкъа образоване министра С. М. МОВТАЕВА, тIемен къахьегамен ветераний республикански совета председатела В. И. ФИЛЬКИНА, СССР халкъа депутата С. З. УМАЛАТОВАС, Назрановски района «Назрановский» совхоза парткома секретара У. Х. МИСЛАУРОВА, СССР «Минмонтажспецстроя» Кавказски территориальни координационно - информационни центра начальника З. М. МАГОМЕДОВА, Къулбаседа-Кавказски машинаькъа Грозненски отделене начальника А. Я. СПИРИДОНОВА.

Пленум чакхйоаллаш къамаьл дир КПСС обкома хьалхарча секретара Д. Г. ЗАВГАЕВА.

Дийцача дешах тIаийцача соцам тIа парте горкомашта, райкомашта, ерригача юххьанцарча парторганизацешта могаду городашка а районашка а, къахьегама коллективашка этта общественно-политически хьал дувциллга, партийни а советски а органий, юххьанцарча парторганизацейи профсоюзийи балха тIа нийслу кхоачамбоацараш тохкилга. ХIара партийни организаци декхарийла я чурча партийни вахара лерратIа демократизаци яра ларда тIа социально - экономически дегIаахара, госзаказий планаш а договорни декхараш а шеко йоацаш кхоачашдара, нахацара бувзамаш чIоагIдара, шоай мугIараш кхотадара, тIадилла гIулакх корта болаш леладара, дисциплина чIоагIъяра хаьдда программа чIоагIъе.

Пленума балха юкъе дакъа лаьцар КПСС ЦК партийни строительства а кадрови балха а Отдела ответорганизатора В. Ф. МАЛАХОВСКЕ.

КЪАМАН ДЕШАХ ЙОЛЧА КПСС ПЛАТФОРМА ПРОЕКТ ЮВЦАШ

Барта дахар — ираз

Советски Iаьдал далалехьа хьалхарча шерашка зIамигача къамий малагIа бокъонаш хиннай, уж мишта даьхад, цар культура а образовани а мишта дегIанхай кIоаргга уйла йича кхетадергдолаш да цу хана къамех бола нах халбата баьхкалга. Шоай культура йовзаш бацар уж. «Социальни нийсхо ца хилар кхы а кIоаргдора къаман низ-Iоткъамо», аьнна белгалдаькхад укх деношка кепайоазон тIа араяьннача «ХIанзарча хьалашка парте къаман политика» (КПСС платформа) проекта тIа.

Октябрьски революци котъяьнначул тIехьагIа парти а советски правительство а йоалаелар къаман деша хьакъехьара социалистически программа кхоачашъе. Проекта тIа белгала мадаккхара, «цун дог дар В. И. Ленина оттаяь къаман самоопределене а къахьегамхоша интернациональни вIаши цхьана гIулакхаш леладара а хьакъехьара лозунгаш». Цунах доккха беркат даьлар.

Цхьа дезал санна барт-цхьоагIо йолаш даьхад вай мехкара дерригa къамаш. Из иштта хилар хьахьокхаш дола масалаш дукха доаладе йиш я. Мехка индустриализаци еча хана цар массане шоай низаш оарцагIдаьха, хьинар айденна къахьийгар мехка экономика чIоагIъяра, халкъа боахам дегIабоалабара. ХIаьта Даймехка тIом хьайнача хана массе а къамех бола нах шоай синош кхо ца деш фашистски гIаьрахошца тIом беш хилар.

Иштта барт-цхьоагIо йолаш даьхача цхьадолча къамашта юкъе хIанз халахеташ увттар чIоагIа новкъа да сона. Масала, Нагорни Карабахе, Абхазе, кхыча моттигашка хулаш дола хатараш шоашка кхьачача санна халахеташ дувц тха ПАП-5 водителаша, инженерно-технически болхлоша. Тха предприяте къахьегаш ба эрсий, нохчий, гIалгIай, украинцаш, эрмалой, кхы дукхача къамех бола нах. Къамаш къердаш, цу даькъе царна юкъе бохам бувлаш цхьа моттиг нийсъеннаяц. Иштта къахьегаш а бахаш а болча царга чIоагIа бала кхаьчаб къамашта юкъе цатоамаш нийслуш хиларах.

Б. АЛБАКОВ,
ГПАП-5 директора заместитель.

ПРОЕКТ

Российски Советски Федеративни Социалистически Республика Закон

РСФСР ХАЛКЪА ДЕПУТАТИЙ МОТТИГАШКАРЧА СОВЕТИЙ ХАЛКЪА ДЕПУТАТАШ ХАРЖАРАХ

I. ЮКЪАРА ПОЛОЖЕНЕШ

Статья 1. РСФСР халкъа депутатий моттигашкарча Советий халкъа депутаташ харжара лардаш

РСФСР халкъа депутатий моттигашкарча Советий халкъа депутаташ хорж цхьан мандата а дукхача мандатий а хоржамий округашка гIолла массане а дакъалоацача, цхьатаррарча, духхьаларча харжара бокъон ларда тIа къайлагIа кхаж а тоссаш.

Статья 2. Массане а дакъалоацаш харжара бокъо

Моттигашкарча Советий халкъа депутаташ харжар массане а дакъалоацаш да: 18 шу даьннача РСФСР граждаий бокъо я харжа а хержа хила а.

РСФСР граждаий харжара бокъонаш моллагIча тайпара юкъарчал долаш а доацаш а, exa мукъалац хьабаьнна моттиг, социальни имущественни хьал, расахи къамахи, кхал е маIа хилар, образовани, мотт, динцара гIулакх, цу моттиге бахаш яьккха ха, леладеча гIулакхий тайпен хьисапи цар мичча беса дале а.

Хоржамашка дакъалацац судо деяспособни боацаш лаьрхIача, психически цамогаш болча гражданаша, лийца боахкача а, хIаьта иштта суда решенегIа низагIа дарба дайтача моттигашка дIабахийтача а наха.

Статья 3. Цхьатарра йола харжара бокъо

Моттигашкарча Советий халкъа депутаташ харжар цхьатарра да: хIара хоржама округе харжархочун голос цаI я; хоржамашка цхьатарра бокъонаш йолаш дакъалоац харжархоша.

Кхалнаьха а маIанаьха а харжара бокъонаш цхьатарра я.

Берригача граждаий яраш санна я военни гIулакхаш тIарча наьха харжара бокъонаш.

Статья 4. Духхьалара харжара бокъо

Моттигашкарча Советий халкъа депутаташ харжар духхьалара да: гражданаша юкъарчал доацаш хорж халкъа депутаташ.

Статья 5. КъайлагIа кхаж тассар

Моттигашкарча Советий халкъа депутаташ хоржача хана кхаж къайлагIа тосс: харжархой лоIамагIа деча гIулакха тIахьожам лоаттабелга хила йиш йолаш дац.

Статья 6. Кхыча союзни республикай граждаий харжара йола бокъонаш

Кхыча союзни республикай гражданаш РСФСР територе тIа РСФСР гражданашта нийсса моттигашкарча Советий халкъа депутаташ харжа а хержа хила а бокъо йолаш ба.

Статья 7. Хоржамий комиссеша хоржамаш дар

Моттигашкарча Советий халкъа депутаташ хоржилга Iалашду къахьегама коллективай, общественни организацей, нах бахача моттигерча харжархойн эскара доакъошка гIолла военни гIулакхаш тIарча наьхен собранешкарча викалех вIашагIйохкаш йолча хоржамий комиссеша.

Статья 8. Моттигашкарча Советий халкъа депутаташ харжара кийчо ечарен хоржамаш чакхдоахачарен гласность

Моттигашкарча Советий халкъа депутаташ харжара кийчо елген хоржамаш делгеи чакхдоаккх хоржамий комиссеша, къахьегама коллективаша, общественни организацеша гуччахьен гласнои.

Хоржамий комиссеша гражданашка хоам бу шоай балхах, хоржамий округаш вIашагIйохкарах, хоржамий комиссей составах, уж малагIча моттиге а маца а болх беш я, харжархой спискаех. Хоржамий комиссеша гражданашта дIайовзийт халкъа депутаталла кандидаташ дIаязбара итогаш, дIаязбаьча кандидатех йола биографически даннеш, хIара кандидата голосовани яра результаташ, хоржамий итогаш.

Хоржамий комиссей заседанешка, цу даькъе депутаталла кандидаташ дIаязбе, голосовани йолаялалехьа хоржамий яьшкашта пломба оттаеча е печать а тоIаяь уж дIакъовлача, хоржамий участке голосаш лоархIача хана, округе гIолла хоржамий результаташ белгалдеча а хоржамий юкъара итогаш еча а тIахила бокъо я къахьегама коллективай, общественни организацей, нах бахача моттигерча харжархойн эскара доакъошка гIолла военни гIулакхаш тIарча наьхен собраней, лакхехьа латтача хоржамий комиссей, паччахьалкхен Iаьдала органий викалий, доверенни болча наьха, хIаьта иштта кепайоазон, телевидене, радио викалий. Белгалбаьча викалий полномочеш доаггIаш долча документаца е къахьегама коллектива, нах бахача моттигерча харжархойн эскара доакъошкарча военни гIулакхаш тIарча наьхен собраней решенегIа удостоверени хила деза. Хоржамаш хулача дийнахьа голосовани еча помещенешка е хоржамий комиссей заседанешка викалаш хила лаьрхIа хиларах хоам бе беза йоагI-йоагIача хоржамий комиссешка хоржамаш хилалехьа кIезигагIа дале а ши ди хьалха. Белгалбаь викалаш комиссей балха юкъегIерта бокъо йолаш бац.

Хоржамий комиссеша, паччахьалкхен а общественни а органаша, къахьегама коллективаша массови информаце средствашта дIател хоржамашта кийчо ярцеи уж чакхдахарцеи ювзаенна материалаш.

Статья 9. Моттигашкарча Советий халкъа депутаташ харжара кийчо ечеи из чакхдоаккхачеи гражданаша, къахьегама коллективаша, общественни организацеша дакъа лацар

Моттигашкарча Советий халкъа депутаташ харжара кийчо ечеи из чакхдоаккхачеи дакъалоац РСФСР гражданаша къахьегама коллективашка, общественни организацешка, дийнахьа дешара формагIа йолча юкъерча специальнии лакхерчеи дешара заведеней дешархой а студентий а коллективашка, нах бахача моттигерча харжархойн эскара доакъошкарча военни гIулакхаш тIарча наьхен собранешка, хоржамашта хьалхарча окружной собранешка гIолла санна юкъарчал доаццаш а.

Къахьегама коллективашеи общественни организацешеи моттигашкарча Советий халкъа депутаташ харжара кийчо ечеи из чакхдоаккхачеи дакъалоац хоржамий комиссешкарча шоай викалашка гIолла санна юкъарчал доаццаш а.

Статья 10. Моттигашкарча Советий халкъа депутаталла кандидаташ оттабара бокъо

Моттигашкарча Советий халкъа депутаталла кандидаташ оттабе бокъо я къахьегама коллективай, общественни организацей, дийнахьа дешара формагIа йолча юкъерча специальнии лакхерчеи дешара заведеней дешархой а студентий а коллективай, нах бахача моттигерча харжархойн эскара доакъошка гIолла военни гIулакхаш тIарча наьхен собраней.

Статья 11. Моттигашкарча Советий халкъа депутаташка дола харжархой наказаш

Харжархоша шоай депутаташка наказаш тел.

Наказаш далара, уж вIашагIтохара, дувцара, уж кхоачашделга вIаштIехьдаккхара порядок СССР-еи РСФСР-еи законегIа увттаю.

Статья 12. Моттигерча Совета халкъа депутата статус должностной гIулакхаца нийслуш ца хилар

Халкъа депутатий моттигашкарча Советий исполнительни комитетий состава чубоагIаш бола нах, цу органий председателашкара дIаиккхараш, моттигашкарча Советий исполнительни комитетий отделий, управленей кулгалхой, судахойи пачхьалкхен арбитраши цхьан ханна хила йиш яц шоаш цо дIахьожабеш е хоржаш йолча моттигерча Совета халкъа депутаташ.

Статья 13. Моттигашкарча Советий халкъа депутаташ харжарца ювзаенна расходаш. Хоржамаш материально Iалашдар

Моттигашкарча Советий халкъа депутаташ харжара кийчо ярцеи из чакхдаккхарцеи ювзаенна расходаш пачхьалкхен чотагIа ю. Предприятей, учреждеией, организацей, общественни организацейи къаьст-къаьстача граждаийи средстваех цу гIулакха пайда эцилга хила йиш йолаш дац.

Предприятеша, учреждеиеша, организацеша, пачхьалкхени общественнии органаша хоржамий комиссешта лелас дIалу хоржамашта кийчо яран уж чакхдахаран эшаш йола помещенеш, оборудовани, транспортни средстваш.

Хоржамашта кийчо ярцеи чакхдахарцеи ювзаенна расходаш еш бац моттигашкарча Советий халкъа депутаталла кандидаташ, доверенни бола нах, харжархой.

Статья 14. Хоржамий хьакъехьара законодательство толхадарах бола бехктокхам

Низ беш, харцо ювцаш, кхерам тIатувсаш е кхыча наькъаца моттигерча Совета халкъа депутат харжаран херже хилараи йола РСФСР граждаиина бокъо паргIатта кхоачашъяра, хоржамашта хьалхара агитаци яра духьале еш бола нах, хIаьта иштта хоржамий документаш къайлагIа чутайса, шоашта ховшше а голосаш харцахьа дагаръяь, кхаж тассара къайле гучаяьккха е кхыча тайпара ер Закон толхадаь бола хоржамий комиссей членаш, пачхьалкхении общественнии органий гIулакхаш тIара нах законо оттадаьчча тайпара бехктокхаме оз. Бехктокхаме оз иштта шоашта ховшше а депутаталла кандидатах йола харцахьа даннеш кепатеха араяьха е кхыча тайпара дIайоаржаяь бола нах.

Депутаталла кандидато ер Закон толхадича йоаггIаш йолча хоржамий комиссе депутаталла кандидатага дIахойт из харцахьа долга, хIаьта цIаькха толхадича цунна регистраци яра хьакъехьара решени юхаяккха тарлу.

Хоржамех дола законодательство толхадара хьакъехьара хоржамий комиссешка, пачхьалкхении общественнии органашка хоржамашта кийчо еча хана е хоржамаш чакхдаьнначул тIехьагIа хьакхаьча заявленеш пхи ди далалехьа къоастае еза, хIаьта хоржамаш хулача дийнахьа хьахкхаьчараш — цу саххьате.

II. ХОРЖАМАШ ДЕ ОТТАДАР. МОТТИГАШКАРЧА СОВЕТИЙ ХАЛКЪА ДЕПУТАТИЙ ДУКХАЛА СОСТАВИ ХОРЖАМИЙ ОКРУГАШ ВIАШАГIЙОХКАРА ПОРЯДОКИ

Статья 15. Хоржамаш де оттадар

Моттигашкарча ерригача Советий халкъа депутатий хоржамаш цхьан ханна а ду моттигашкарча Советий халкъа депутатий полномочеш чакхйовла кхаь беттал кIезигагIа йоацаш ха йисача хана РСФСР Лакхехьарча Совето де а оттаду.

Хоржамаш дара денах бола хоам кепайоазон тIа араболакх.

Статья 16. Моттигашкарча Советий халкъа депутатий дукхала состави хоржамий округаш вIашагIйохкара порядоки

Халкъа депутатий моттигашкарча Советашка хорж:

халкъа депутатий краевой, областной Совете — 250 депутатага кхоачаш;

халкъа депутатий Московски городской Совете — 450 депутатага кхоачаш;

халкъа депутатий Ленинградски городской Совете — 400 депутатага кхоачаш;

автономни областа халкъа депутатий Совете — 100 депутатага кхоачаш;

автономни округа халкъа депутатий Совете — 75 депутатага кхоачаш;

халкъа депутатий районни Совете — 75 депутатага кхоачаш;

краяна, областа, округана карайолча городий халкъа депутатий городской Совете — 200 депутатага кхоачаш;

района карайолча городий халкъа депутатий городской Совете — 50 депутатага кхоачаш;

городерча халкъа депутатий районни Совете — 100 депутатага кхоачаш;

городашкарча Москверчеи Ленинградерчеи халкъа депутатий районни Советашка — 150 депутатага кхоачаш;

халкъа депутатий поселкови, юрта Совете — 30 депутатага кхоачаш;

Укх статьягIа оттаьча нормай доазонашка, халкъа депутатий йоагI-йоагIача Советий предложенегIа хоржамаш дара йолча хоржамий округай дукхал белгалйоаккх;

краевой, автономни области областной халкъа депутатий Совете — РСФСР Лакхехьарча Совето е цун Президиумо;

автономни округа халкъа депутатий Совете, районни, городской, городерча районни, поселкови, юрта Совете — халкъа депутатий лакхехьа латтача Совето е цун президиумо.

Хоржамий округаш вIашагIйохк йоагI-йоагIача хоржамий комиссеша Советий е цар президиумий представленегIа административно-территориальни делении територе кхыйола башхалонаши теркал а еш дукхагIча даькъе цхьан депутатски мандата лаьрхIача цхьатарра дукха харжархой а хулийташ.

Халкъа депутатий краевой, областной, автономни областий, автономни округай, городской (районашта йийкъача городашка), районни Советий халкъа депутаташ хоржалга чакхдоаккх цхьа мандат йолча хоржамий округашка гIолла.

Халкъа депутатий городской (районашта йийкъа йоацача городий), городашкарча районий, поселковии юртийи Советий халкъа депутаташ хоржилга чакхдоаккх халкъа депутатий йоагI-йоагIача Советий решенегIа дукха мандаташ йолча санна цхьа мандат йолча а хоржамий округашка гIолла.

Халкъа депутатий 20-нел дукхагIа депутат ца хоржача Советашка хоржамаш де йиш я йоагI-йоагIача поселкови юртен Совета решенегIа депутаталла болча кандидатий юкъарча спискагIа. Из деш хилча Совета територи дукхамандатни хоржамий округ я.

Дукхамандатни хоржамий округаш вIашагIйохк къаьст-къаьста ядача е вIаши уллув ядача нах бахача пунктай, микрорайоний, кварталий, улицай, нах бахача пунктай кхыдолча доакъой доазонашка.

Хоржамий округай спискаш, цар доазонаш, харжархой дукхал белгал а йоаккхаш кепатох йоагI-йоагIача хоржамий комиссеша хоржамаш хула ха хьатIакхачалехьа шин беттали ах беттали тIехьа ца йоалийташ.

III. ХОРЖАМИЙ УЧАСТКАШ

Статья 17. Хоржамий участкаш вIашагIйохкар

Моттигашкарча Советий халкъа депутаташ хоржаш кхаж тассараи голосаш дагаръяраи районий, городий, городашкарча районий територеш хоржамий участкашта екъ. Хоржамий участкаш вIашагIъехк иштта эскара доакъошка а.

Гаьнен тIакхача хален йолча районашка ядача гражданаш болча моттигашка, хIаьта иштта хоржамаш долча дийнахьа хи тIа лелаш долча кемаш тIа а уж лелача йоагI-йоагIача моттигерча е кема приписка йола порт йолча моттигерча хоржамий округашта чу а йоагIаш вIашагIйохка йиш я хоржамий участкаш. Хоржамий участкаш вIашагIйохка йиш я полярни станцешка.

Хоржамаш долча дийнахьа хи тIа лелаш долча кемаш тIа вIашагIъехка хоржамий участкаш моттигашкарча Советий халкъа депутаташ харжара йолча хоржамий округашта чуйоагIаш хилара хьакъехьара дош къоастаду кема приписка йола порт йолча моттигерча районни, городской, городерча района хоржамий комиссе. Полярни станцешка вIашагIъехка хоржамий участкаш моттигашкарча Советий халкъа депутаташ харжара йолча хоржамий округашта чуйоагIаш хилара хьакъехьара дош къоастаду РСФСР Лакхехьарча Совето е цун Президиумо.

Статья 18. Хоржамий участкаш вIашагIйохкара порядоки боарами

Хоржамий участкаш вIашагIйохк халкъа депутатий районни, городской (района карайолча городашкара дIаиккхарашка), городашкарча районни Советаша е цар президиумаша йоагI-йоагIача хоржамий комиссешца дага а йоалаш. Хоржамаш долча дийнахьа хи тIа лелача кемаш тIа хоржамий участкаш вIашагIйохк кема приписка йола порт йолча моттигерча йоагI-йоагIача моттигашкарча Советаша е цар президиумаша. Эскара доакъошка хоржамий участкаш вIашагIйохк моттигашкарча Советаша е цар президиумаша доакъой е эскара соединеней командирий представленегIа.

Хоржамий участкаш вIашагIйохк хоржамаш хула ха хьатIакхачалехьа шин беттал тIехьа ца йоалийташ. Эскара доакъошка, хIаьта иштта гаьнарчеи тIакхача хала йолчеи районашка, хоржамаш долча дийнахьа хи тIа лелача кемаш тIа, полярни станцешка хоржамий участкаш вIашагIйохк цу белгалъяьча хана, хIаьта къаьстта ший тайпара моттиг нийсъелча — хоржамаш хула ха хьатIакхачалехьа кIезигагIа дале а пхи ди хьалха.

Хоржамий участкаш вIашагIъехк 20-нел кIезигагIа а 3000-нел дукхагIа а харжархой хургбоацаш.

ПоаггIаш йолча моттигерча Совето е цун президиумо харжархошка хоам бу хIара хоржамий участка доазоний хьакъехьа участкови хоржамий комиссии кхаж тассара йола помещении мичахьа я белгал а доаккхаш.

IV. ХОРЖАМИЙ КОМИССЕШ

Статья 19. Хоржамий комиссей система.

Моттигашкарча Советий халкъа депутаташ харжара вIашагIйохк хоржамий комиссеш:

краевой, областной, автономни областий, окружной (автономни округай) районни, городской, городашкарча районий, поселкай, юртий хоржамий комиссеш;

краевой, областной, Московскии Ленинградскии городской, автономни областий, автономни округай халкъа депутаташ харжара йола окружной хоржамий комиссеш;

участкови хоржамий комиссеш.

Статья 20. Моттигашкарча Советий халкъа депутаташ харжара краевой, областной, автономни областий, окружной (автономни округай), районни, городской, городашкарча районий, поселкови, юртий хоржамий комиссеш вIашагIйохкар

Краевой, областной, автономни областий, окружной (автономни округай), районни, городской, городашкарча районий, поселкови юртийи хоржамий комиссеш вIашагIйохк халкъа депутатий йоагI-йоагIача Советаша е цар президиумаша гуччахьа е къайлагIа голосовани еш хоржамаш хилалехьа кIезигагIа дале а 80 денал тIехьа ца доаххаш, комиссе составе 9 — 21 член а волаш.

Хоржамий комиссей составе викалаш оттабу къахьегама коллективаша е цар советаша, общественни организацей краевой, областной, автономни областий, окружной (автономни округай), районни, городской, городашкарча районий органаша, цар юххьанцарча организацеша, нах бахача моттигашкарча харжархой а эскара доакъошкарча военни гIулакхаш тIарчар а собранеша.

Укх статьяй хьалхарча даькъа тIа ювцача хоржамий комиссей полномочей ха — пхи шу.

Статья. 21. Моттигашкарча Советий халкъа депутаташ харжара йолча краевой, областной, Московскии Ленинградскии городской, автономни областий, окружной (автономни округай) хоржамий комиссей полномочеш

Краевой, областной, Московскии Ленинградскии городской, автономни областий, окружной (автономни окру-

(ДIахододар 3-ча оагIо тIа).

КЕРДАДАР ЛЕХАШ

болх беш я Шелковской района «Червленский» колхоза правлени а партийни комитет а. Тахан оаха шоана йовзийт дукха ха йоаццаш хиннача КПСС обкома бюрос могаяь цар балха опыт

Со керте латтар боккха а лелабе атта боацаш а боахам ба. Цунна чудоагIа 844 ков, болх беш ва бархI бIаь гаргга колхозхо. Цул совгIа, 689 пенсионер а ва колхоза член волаш. Цу дерригне декхарийла ву со а, аз кулгалду колхоза правлени а, партийнии профсоюзнии организацеши деррига хьинар наьха хьашташи пачхахьалкхен декхараши кхоачашдара дIадала. Укх тIеххьарча хана цу даькъе цхьацца толамаш даха аьттув баьннаб тха. Цох лаьца ше мадарра дувца лов сона. хьалдаьд шишша квартира чуйола диъ цIа, йилла дIайолаьй 500 эзар сом мах бола газопровод, кердача колхозхошта лаьрхIа ийцад финскиъ 8 цIа. Шоай долахьара хьайбаши оалхазараши леладарцара колхозхой безам чIоагIбара царна деннад дукха ялати доакъари.

Дицлац хьалха колхоза традицинни ца хинна, цхьабакъда, чIоагIа эшаш а пайдане а дола гIулакхаш юкъедоаладелга. Боахамо лелабу бIаь никх. Нутреши соалораши леладу ферма хьайийлай Морозов Александрей цун дезалои. Соахка 26 эзар сом цIена пайда беннаб цо колхоза. Соболаштеи Iаьржача цогалаштеи лаьрхIа ферма хьалъеш ва Лукьянцев.

ДЕ ДЕЗАРАШ ДУКХА ДА

УКХ ШЕРА 2641 тонн ка бола ялаташ чуъца дезаш дар тхо. Из декхар понагIо тIеххоачашдир колхозхоша. Соахкарчул 700 тонн совгIа ба чубена хьувкъам. ТIеххоачашъеш я баьцадаараш, харбазаш, пасташ чуэцара планаш а. Доакъар Iалашдечар а тIа-тIа дукхагIа толамаш доах. Масала, витаминни хьоар кийчдаьд 200 процент, люцерна ги — 140 процент.

Къаьстта хьинаре къахьег хьайбаш леладераша. Шура яккхара ворхI бетта план 128 процент, дулх — 110 процент, тха — 108 процент кхоачашъю цар. ХIара Iаттагара йоаккха шура юкъера лаьрхIача 3000 килограмм я, цхьан устагIан тIера 2.5 килограмм цIена хьоаса боаккх, хIара бIаь Iатта тIехьа хьалкхеду 85 Iаса, бIаь жийна тIехьара хьакъоастабу 114 Iахар. Ши шу хьалха хиннача цифрашка хьежача, уж хьокхамаш геттара лакхагIа да.

Доккхий хувцамаш хиннац цIена пайда боаккхача а. Соахка боахама кассе Iодижад 1293 эзар сом.

Фуд цу коталоний ларде уллар? Шоана мотта хургда, хIанз председатель аренда а кхыйола къахьегам вIаштIехьбаккхара керда формаш а ювца волалургва, аьнна. Из де дезаш вац со, хIана аьлча лакхе дийца хувцамаш де тхона новкъостал даьраш эгтара хьалха цхьан хана пайда ца эцаш юсаш хинна чура таронаш йоландаь. Царех дувцаргда аз.

ДIадахача шера парткома баьча соцамагIа кулгалдара аппарат кIезигийр оаха. Хьалха йиъ хиннача пиъ мара тракторно-кхаш леладу бригада йитанзар, кIезигийр жа леладу фермаш а.

Цо аьттув белар кулгалдара аппаратера 37 саг мукъавалийта а ух кхыча балхашка дIахьожабе а. Масала, хьалха бригадираш хинна А. Пимичев, П. Каглик, М. Багдашкин механизатораш ба, ОТФ заведующи З. Закаев ший лоIамагIа жа доажаде волавелар. Мукъабаьнна бухгалтераш, экономист, механикаш, зоотехникаш а хьаде хIама доацаш бисанзар — производстве къахьегаш ба уж.

Кулгалдара аппарате бисараш хIанз тIатеIIа болх бе безача хьале эттаб, айбеннаб цар бехктокхам, ший инициатива йоацача сага хIанз атта дац хьакима гIанда тIа вагIа.

Майрра ала йиш йолаш ва со, хIанз колхозе къахьегача дукхагIболча кулгалхошеи специалисташеи шоай балха тIа эргалонаш яьй, аьнна. Цар караерзаьй юртбоахама производства технологи, хов царна пачхахьалкхен планаш кхоачашъяра нах оарцагIбаха. Колхоза парткомо хьаькъалца, цхьанна сага халахетар ца деш чакхъяккхар кадрови кампани.

Из болх дикагIа дабахьара новкъостал дир боахам лелабара гIулакх тоадаларо. ХIанз хIаране кхетадаьд, талмаста болх бар, брак яр, дIадоладаьр дизза чакх ца даккхар шийна а ерригача коллективана а зене долга. Парткомэи правленеи, колхоза таронашка хьежжа, тоаду наха алапеш лулга, дIаьяхай цхьайола ширъяьнна нормативаши расценкаши.

БОККХА теркам тIабохийт оаха колхоза сий лакха лоаттадара. Собранешка аьннар дизза кхоачашду, ветераний, кагирхой, берий йоакхо ю, наьха унахцIено чIоагIъяра тIадерзадаь гIулакхаш чакхдоах. Соахка дане а дола гIулакхаш юкъедоаладелга. Боахамо лелабу бIаь никх. Нутреши соалораши леладу ферма хьайийллай Морозов Александрей цун дезалои. Соахка 26 эзар сом цIена пайда беннаб цо колхоза. Соболаштеи Iаьржача цогалаштеи лаьрхIа ферма хьалъеш ва Лукьянцев.

МоллагIа гIулакх дIадоладераш, леладераш нах ба. Коллективе хьинар дола къахьегамхой дукхагIа ме хул, тоалу боахама хьал. Царех ба № 1 йолча шурий ферма заведующи Гучиев Iумар, колхоза керттера зоотехник Шаипов Эдик, жаIуй Джадаев Султани Ямалов Султани, доярка Шутакова Раиса, дукха кхыбараш. Цар а уж санна болча кхычар а баламаша хьаллоац колхоза экономика.

Укх тIеххьарча хана шерагIа юкъекхувл оаха аренда. Дулха хьайбаш кхоабаш ва С. Черкснев. ХIанзле цо дIачуденнад юкъера лаьрхIача хIаране дозал 433 килограмм дола 16 бежан. Цох хьахинна пайда — 9451 сом, дулха килограммага дIадахар — 1,62 сом. Мала тешаргвар хьалха цу тайпара хIама хургда аьлча?

ХIаьта а цу хьакъехьа деррига а тхоаех тийша мел дар оаха лаьд аьлча нийса хургдац. Керда арендни договораш оттадара, цу балха дукхагIа нах юкъеозара низ кхобергбац оаха дIахо йодача хана. Долче, таронаш кхы а дукха я. Хьалаха еза уж, пайда эца беза царех.

Дукха ха яц со «Червленский» колхоза правлене председатель вола. Сайна мел хетар, айса мел лаьрхIар чакхдаьккха со ваьнав аьлча нийса хургдац. Де дезараш дукха да.

Т. ШАВОВ,
«Червленский» колхоза председатель.

«Пионераца» хьоашал тессад

— Люцерна ги маьха чIоагIа деза долта массанена ховш да, — аьлар колхоза председатела Шавов Тимура. — Из кхедара планаш кхоачашъеш хьадоагIа тхо. Иштта хиннад соахка а, во дац гIулакхаш укх шера а. Дале а, цох кхоачам баь Iеш бац тха кхаш леладераш: дукхагIа хьувкъам луш дола люцерна ги лех цар.

Червленций уйлаш кхоачаш хулаш йоагIа. Укх деношка цу боахама керттера инженер Хатаев Ювсап Ровно яхача городе вахар. Цо цигара хьаба беза мухь боккха бац — 100 килограмм, цхьабакъда, мах баь варгвоацаш беза ба.

— «Пионер» яхача США-арча фирмаца хьоашал тоссаденнад тха, — йоах председатела. — Цу фирма цIи дерригача дунен тIа дIайийзай дикагIча фух йола люцерна хьалкхеш из хиларца. Хьажал мел ба цо чуэца хьувкъам — хIара гектара тIара тонн ги! ХIанз тха колхозе чуэцар цох пхелагIа дакъа мара дац. Мадарра аьлча, мел алсамдаргда гектаро лур...

«Пионер» яхача фирма специалисташа шерра дIайоаржаю шоай опыт, дукхача мехкашца бувзамаш лоаттаду. Ала йиш яц, цар из вIалла мах боацаш шоашта пайда ца беши ду, аьнна. Дале а, хIанз «Червленский» колхоза хьахьожадаь ги хIама дала дезаш дац. Из дIадера лаьтта кийчдеча, леладеча, чуэцача, лоацца аьлча, деррига агротехнически гIулакхаш чакхдоахача дакъа лоацаргда фирма вкалаша. Нагахьа санна, керда культура вай республике дика дIатарлой, тIаккха американцашта доагIар дIадала дезаргда. ДIахо йодача хана американцашца фирма вIашагIйолла лерхI колхозо.

Коммунистий хьалхленца

Дукха ха йоаццаш хьалха зе деш хиннача тха колхоза болхлошта атта дацар шоай гIулакхаш тоаде. Цу хьакъехьа дукха къахьийгар коммунисташа. Ала йиш йолаш да, колхоза партийни организаци низ болаш хиларах уж толамаш даха вIаштIехьдаьннад, аьнна.

1988 шера парткомо сиинача рекомендацех колхоза кулгалдара аппарате хувцамаш де доладир правленес.

ЙИЗЗАЧА боахама расчетагIа къахьегаш я колхоза коллектив. Шерра яьржай арендни а дезала а подряд. Алапе системана керда методаш юкъейоалаяьй. Дика болх беча ахархошта цар даькхача ахчал совгIа ялат, сом, Iоахарий тел. Цудухьа ахархошта хIанз пайдане да дикагIа къахьегар, балха юкъе брак ца хилийтар.

Колхозхой хьашташта боккха теркам тIабохийт парткомо. Цу лостамагIа кхоачашъеш йоккха социальни программа я. Дика новкъостал ду станицерча школашта, больницана, клуба. Ножай-Юртовски районе токхамаш а хинна, тхо долча баха Iобаьхкача наха бархI фински цIа деннад, цул совгIа, ссудашта ахча хьожадаьд.

Парткомо лерттIа тIахьожам лоаттабеш хиларах тоаденнад колхозе общественни кхачан гIулакхаш. Маьха дарегIа а йолаш, массехана керда продукташ я столове. Кхашка болх беш боахкачарна дIайха даар лоаттаду.

Социальни дешаш дика къестадеш хиларах производства эффективность лакхъеннай колхозе, нах а раьза ба укхаза къахьега. Цхьабакъда, де дезараш а дукха да. Масала, пачхахьалкхен декхар доал колхозага. ХIанз из дIалуш дале а, производства боарам кхы а ай ца бой, ер пятилетка чакхйоалаш мара из декхар дIадала вIаштIехьдаргдац тха. Колхоз дукхагIча даькъе хьайбаш леладеш хиларах цхьаши шу далалехьа доакъара проблема къоастаяра декхар оттадаьд парткомо правленена хьалхашка. Хьалха доакъар тоъаш дацар тха колхоае, цудухьа кхычахьара хьакхахьа дезаш дар из. Масала, 1000 тонн ча дера оаха Ейски районера. Долче, хIара тоннах 128 сом дIадахар. Хьайбай продукце мах лакха хилар из бахьан долаш да. ХIанз из хьал тоалуш латт. Доакъара культураш дукхагIа дIаюв колхозе.

Колхозхошта кхетам балара дукха болх бу партийни организаце. Политически экономически дешар вIаштIехьдаккхара терко ю. Вай мехка а республика а политически вахаре хулача кердача хIамаех, къамашта юкъерча гIулакхех дувц нахага, боахам лелабара керда методаш, арендни гIулакхаш, алапи телара система Iомаю колхозхоша.

Колхозе еш йолча перестройкана керте латтараш коммунисташ ба. Эггара халагIча ба уж. Иштта, шурий-товарни ферме коммунист У. Д. Гучигов заведующи эттача хана, тIехьъюсаш яр цун коллектив. Цхьабакъда, из хьал тоаде вIаштIехьдаьлар кердача кулгалхочун, доккхий да хIанз ферма коллектива толамаш.

Хьаьнала къахьегаш хьайоагIа комсаш лелаеш йола коммуниста Л. И. Лукьянцева бригада, А. Я. Пузина керте йола кхаш леладу звено. Дика болх беш я коммуниста В. И. Митрошкина кулгалдеш йола автогараж, коммунист Ю. Н. Сычев заведующи вола механически мастерскеш.

Укх шера хьалхарча ялх бетта геттара дика толамаш даьхад кормоцеха коллективо. Из а дуккхача хана денз ший декхараш кхоачаш ца дулуш яр. Парткома рекомендацех цига начальникалла хержар коммунист И. М. Гайчаев. Цхьадола организационни гIулакхаш цо чакхдахарах тоабелар цеха болх. Цудухьа шера арахеца декхарийла хинна гранулаш ах шера арахийца яьннай коллектив.

Iалаьмате дукха масалаш доаладе йиш я тха коммунисташа шоай декхараш дика кхоачашдеш хиларах. Ерригача коллективо сий деш нах ба уж. Кхаш леладеча бригадана кулгалдеш вола коммунист В. Н. Думанаев, жа Iуй А. М. Джадаев, Р. К. Гагаев, жа леладеча ферма заведующи М. С. Умурзаков наха дIабала хьехам болаш, миччa хана де новкъостал долаш ба.

Партийни организаце вIаштIехьдаьннад коллективера дисциплина наьха санна тоае. Колхозхо балха ара ца ваьнна а цо малар менна а наггахьа мара моттиг хиннаяц коллективе укх шера. Харцваьнначунгара лерттIа жоп хьадех коммунисташа шоай собранешка. 30 июне хиннача партийни собране а дувца оттадаьдар дисциплина дош. Цига къамаьл даьча коммунисташа белгалдир дисциплина тоалуш яле а цу хьакъехьа дукха болх бе безилга.

ХIанз кхы а цхьа лоархIаме декхар тIадиллад тха коммунисташта парте Нохч-ГIалгIай обкома бюрос: колхозе хьалхалаттарий школа вIашагIйоллара хьакъехьа соцам баьб. Цудухьа хIанз цу лостамагIа болх дIаболабаьб парткомо. Хьагучох, оаха а тхо долча боагIаргболча наха а цу школах боккха пайда эцаргба.

В. ПЕРЕПАДА,
колхоза парткома секретарь.

ДоагIаш даь сий

«Червленский» колхозе хьайбаш леладераштa юкъе хьалхалаттарех я Джадаев Султан, Ямалов Султан, Хаджиев Мухьмад керте латта жа Iуй бригадаш. БIаь жийна тIехьара 136 Iахар хьакъоастабаьб Джадаев Султана, Ямалов Султана — 132 Iахар. КхоалагIча моттиге я Хаджиев Мухьмада бригада — 123 Iахар. Цу бригадий а, 100 жийна тIехьара 120 Iахар хьакъоастабаьча Джадаев Асламбекеи Гагаев Ризванеи бригадий а доагIача тайпара сий дир КПСС Шелковской райкомо, райисполкомо, агропромышленни комплекса болхлой профсоюза райкомо, ВЛКСМ райкомо.

М. АЛАДИНОВ.

Толамаш даьхад

Укх шера хьалхарча ялх бетта хьинаре къахьийгад тха колхоза коллективо.

Кхозза тIеххоачашъяьй бежаний дулх дохкара план. ДикагIча оагIорахьа хувцамаш хиннад ка бола ялат чуэцача, доакъар Iалашдеча, техниках пайда эцача.

ХьатIакхаьчар баьча балха итогаш е еза ха. Района боахамашта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхале яьккхар тха колхозо. коллективо. Доккха дакъа юкъедихьар цу толама боахама специалисташа, механизатораша, хьайбаш леладераша, кхыча болхлоша. Эггара дикагIа къахьийгача колхозхошта юкъе белгалбаха беза комсаш лелаеш бола К. Пронькина, сомий бешамаш лелаеш йола Д. Кибличенко, жа тIа бола вежарий ДжадаевгIар, хьайбаш леладеш вола Р. Гагаев.

Л. ФИЛИПЧЕНКОВА,
колхоза керттера экономист.

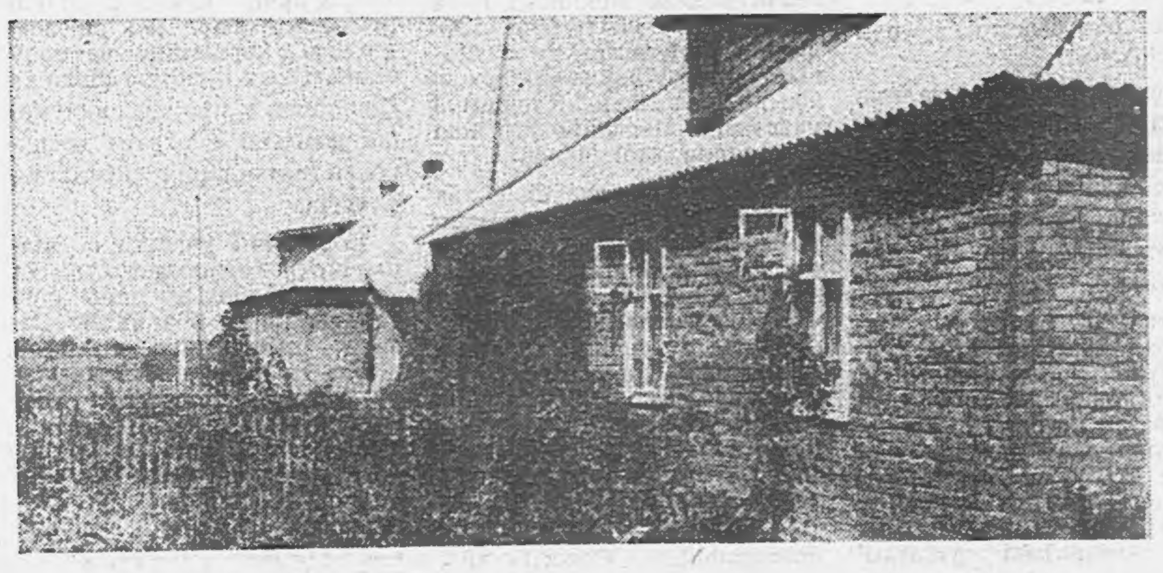

Шелковской районе дика йовзаш я «Червленский» яхача колхоза жа Iун Урусханов Зайнде цIи. ЯлхлагIа шу доладеннад из укхаза къахьегаш вола. Цу юкъа дукха дика гIулакхаш карагIдаьннад цунна.

Къаьстта белгалдаьннад цун вахаре соахкара шу. Зайнде лелабеча хIара устагIан тIера юкъера лаьрхIача 5,6 килограмм тха даьлар. Из совхозе меттел, районе а дикагIчарех цхьа хьокхам ба.

ГаргагIертай гуйре. Кастта желашка чулоахкаргда жа. Цудухьа беррига низ дIалу Урусханова Iана кийчо ханнахьа яра.

Боккха теркам тIабохийт колхозе социальни дешашта а. Наха чуIе керда фусамаш хьалъю гIишлонхоша.

В. ЮНЦЕВИЧА даьхача сурташ тIа шоана гу жа Iу Урусханов Зайндии (аьттехьа), дукха ха йоаццаш хьалдаь керда цIенош.

Пайдане гIулакх

«Электроника» яха кооператив «Червленский» колхозе болх бе йолаенна дукха ха яц. Цхьабакъда, хIанзле а укхаза дикагIча оагIорахьа ювцаш я из. Дукха ха йоаццаш цо дIаболабаь болх кхыметтел городе бахача наьха а дог тохадолийташ ба.

— Кооператораш юртахой цIеношка кабельни телевидени юллаш ба, — аьлар колхоза керттерча экономиста Филипченкова Людмилас. — Боахамо цу гIулакха хIанзле а 100 эзар сом дIахийцад. Кастта тайп-тайпарча видеофильмашка, передачашка хьажа йиш хургья тха.

Ховш да, кабельни телевидени техническа даькъе керда лагIа долга. Цо аьттув лургба наха хаоттама, Iалама хьалех тийша доацаш цIенагIа сурт го, оаз дикагIа хаза. Цудухьа, нах чIоагIа хьежаш ба цунга.

«Электронико» кхыдола балхаш а ду. Масала, генератораштa обмотка яра Грозне аха безаргбац червленций. Цул совгIа, ловзара залашкара аппаратура тоаелга, цунга лерттIа болх байталга кооперативо шийна дIатIанийцад.

«Электроника» лоаллаха кастта болх бе йолалургья «Баня» яха кооператив. Укхаза хургья душ, сауна, массажни кабинет. Цу дерригне аьттув лургба наьха унахцIено чIоагIъе. ТIагIертта болх беш ва укхаза банщик Юнусов Хас-Мухьмад.

— Пайдане йолча кооперативашта духьала дац тхо, — йоах юртахоша. — Цар наьха хьашташ кхоачашду, алхха шоай киса хьалдиза а ца гIерташ.

Бригадир

ЦХЬАБОЛЧАРНА хеталу юртбоахамера балхаш сезонни да, аьнна. ГIалат ба уж, хIана аьлча шера моллагIйолча хана а доал эш лаьттанна. Из Iилма кIоаргга кхетадаьрех ва «Червленский» колхоза № 1 йолча тракторно-кхаш леладеча бригада кулгалхо В. Н. Думанаев. Ер ткъаь кхоалагIа шу доладеннад цо ший хьалхара боал тесса. Цу хана денз ше хержача механизатора профессена тешаме волаш, лаьттан визза да волаш хьавоагIа из.

— Цхьа кIеззига юкъагIъяьннай са колхозхочун стаж, — йоах цо. — Из хилар Советски Эскаре гIулакх де со тIавиийхача шерашка. Даьхенна декхар дIаденна ваьлча, юха а кхай тIа яьккхар аз сай трактор.

Ши-шегIа дегIаянзар къоначa механизатора говзал. Юххьанца цун хьехамчаш хилар йоккха опыт йола трактористаш Каглик Петр Тимофеевичи Пронкин Иван Федоровичи. Уж хIанз а колхозе болх беш ба. Къаьстта дика дешаш дувц Думанаевс Петр Тимофеевичах. Эше ханал хьалха хьа а воагIаргвар из, боад къовлабелча мара цIа а гIоргвацар. Цудухьа, дIаяхар цох «мастер», аьнна. цIи. Лерг дилла ладувгIар цун хьехарашка къоначa трактористa.

— Петр Тимофеевича дер де гIертар со, — дувц Думанаевс. — Дукха дар цунгара хьаэца: говзал, дог-цIенал, нахаца Iимерза хилар, лакхера командаш ярга а ца хьежаш, гIулакх чакхдаккхар.

ВорхI-бархI шу хьалха юкъерча звенои кулгалхой курсашка хьожавир Думанаев. Деша вагIача хана ше санна болча ахархошца дукха къамаьлаш хилар цун. Дуккхабараш раьза бацар цу ханарча юртбоахамерча политикана. Цхьабакъда, цох лаьца гуччахьа дIаала йиш яцар: зуламхо лоархIаргвар шийна тIадоацар дувцачох. Перестройко овлангара денз хийцар из уйла, наьха инициатива никъ хьабийллар.

Курсашкара ваьлча денз бригадир ва Думанаев. МоллагIйола халонаш эшае ховш йола коллектив вIашагIйолла аьттув баьннаб цун. Масала, механизатор Ф. Петухов. Кхаьннена когаметта болх бе хов цунна, тайп-тайпара юртбоахама профессеш йовз. Из санна волча сага уллув хилар доккха ираз лоархI цун новкъосташа.

— Эггара дIайхагIдола дешаш ала лов сона М. Актемировх. Из комбайнер ва, — йоах В. Н. Думанаева. — Укх шера «Дон-1500» яхача кердача комбайна тIа болх беш тха боахаме а районе а хьалхара моттигаш яьхай цо. Иштта хиннад соахка а, лурчогIа а, цул хьалхагIа а. Цудухьа, наха сий ду цун, лоархI, цо яхачунга ладувгI.

Шийх кIезигагIеи новкъостех дукхагIеи дувца гIерт Думанаев. Каст-каста хоз цун багара «коллектив» яха дош. Цо кулгалдеш йола бригада боахаме дикагIъяр я. Дикка тIеххоачашдаьд цо укх шера ка бола ялаташ чуэцара, доакъар Iалашдара декхараш. Масала, кIа ши план гаргга даькхад. Цу тайпара масалаш дукха да.

Боккха теркам тIабохийт Думанаева бригаде къахьегача наьха хьашташ дикагIа кхоачашдара. Кхача лоаттабара, салаIара гIулакхаш дика вIаштIехьдаьхад. Къаьстта из дика гуш да хIанз бригадни стане ахкан балхаш кхехкаш долча хана.

Къахьегаме санна, вахаре а дегагIозалаш лаха ховш саг ва Думанаев. ЦIаккха хилац из уллув новкъостий боацаш. Боккъонца хьоашал тоссаденнад цун нохчочунца И. Дадаевца, гIалгIачунца М. Актемировца, кхыча къамех болча нахаца.

— Тха-м бац тхоайла бе цхьаккха тIехтохам, — йоах цо. — Вежарий санна Iимерза, дIа-хьа новкъостал деш, гIар-тата доацаш дах тхо. Со цецваьккхав вай мехка цхьайолча регионашка доаллачо. Вай обществана эшаш хIамаш дац Нагорни Карабахе, Сумгаите, Ферганскн областе, кхычахьа хиннараш. Барт болча мара хилац беркат. Хьажал тха бригадага: массанахьа лостам ба. къахьегаме хьалха латт. Цхьана хилча моллагIа халонаш эшае эттагIа да.

Хозача, дикача цIагIа бах ДуманаевгIар дезал. Эггара езагIйола реликвеш санна лоархI укхаза цIендаьна тийна сийлен грамоташ. БIарг ла, механизатор Ф. Петухов.

Комсаш — дукхагIа

Соахка районе духхьал тха колхозо мара пачхахьалкхенга комсаш йохкара план кхоачашйинзар. Цох доаккхал деш я со а из культура хьалкхееш бола са дуккха новкъостий а.

Дукха шераш да аз комсаш тIа болх бу. Бакъдар ала деза, хала гIулакх да из. Цхьадолча шерашка 7—9-зза молхаш тоха езаш хул комсашта, боккха хьувкъам чуэца безам бале. Из мара деций... Итташ-итташ операцеш чакхъяха езаш хул бIаьстан хьалхарча бетта денз кIоарга гуйре хьатIакхаччалца.

Эггара керттердар — комсий га ше хила езача боараме хилийтар, из йоагтIача тайпара яIар. Укхаза йоккха говзал эш. Со майрра ала йиш йолаш я, са новкъостий из тIехдика де ховш ба, аьнна. Доккхал дс яхац аз, кхыча боахамашкара комсаш лелаераш цу хьакъехьара тха опыт йовзара духьа каст-каста боагIа тха боахаме.

Цхьан хIамо цецйоаккх со, цу даькъе иштта доккхий толамаш доахаш тха колхоз яле а, кагий нахи мехкарийи раьза хилац комсаш тIа болх бе. Цудухьа тха звеноцара дукхагIбараш ха яьнна нах ба. Беррига низ дIалу шоаш хержача профессена Пронькина Клавдия Максимовнас, Кибличенко Дарья Николаевнас, Довлетмурзаева Маликас, Урахчина Мария Ивановнас, Нурлумбаева Тамарас, кхычар.

Дарья Николаевнах къаьстта дувца лов сона. Из дуккхача шерашка сомий беша къахьегаш хиннай. Цар дезало Тийрка берда йисте йоккха сомий беш лелаьй. «Кибличенковски беш», аьлий цIи йоаккхар цох наха. Цхьабакъда, шераш дIа ме долх, къаелар гаьнаш, йокъаяла йолаелар. ХIанз вIалла йоацаш я уж. Сомий беш хиннача хIанз хьажкIаш е свеклаш дIаюв. ХIаьта а цу моттигах «кибличенковски беш» оал. Иштта лар я-кх цу дезало укх лаьтта йитар.

Юха а тхой балхах дувца лов сона. Соахка хIара гектара тIара 50 центнер комсаш гулъе мара аьттув баланзар тха. Укх шера хьувкъам боккхагIа хургхиларах дог тийша я со.

А. ПУЗИНА,
звеньевая.

ХЬИНАР ДОЛА САГ

— Колхоза гIулакхаш тоалургда, цу тайпара нах дукхагIа хуле, — аьлар колхоза председатела Т. И. Шавова склада заведующех Филипченкова Лидия Гавриловнайх. ЦIаьхха бIаргаяйча из склада заведующи я аргдацар аз, хIана аьлча болхлошца дIа а этта, белаца кIа хьалтувсаш йоаллар Лидия Гавриловна.

1953 шера ялхайтта шу даланза йола йиIиг Воронежски областера вайцига ера. Цу шера колхозе балха эттар из ший даьцеи наьнацеи. Цу хана денз кхы тIера ца йоалаш хьаьнала къахьегаш я из укхаза.

— Хетаргахьа, аз болх ца баь моттиг яц колхозе, — дувц Лидия Гавриловнас. — Сомий бешамашта доал деш хиннай со, кхай тIа болх баьб, шурий-товарни ферме къахьийгад.

Ала деза, Филипченкова ше мел хиннача моттигашка толамаш доахаш, наха сий деш хинналга. Дукха кхайкадаьд цунна баркалаш. Сийлен грамоташ, кхыдола совгIаташ тийннад.

1964 шера Филипченкова парте мугIарашка дIайийцар. Дукха общественни гIулакхаш леладу цо: колхоза парткоме а хиннай, къонабараш кхетамца кхебара болх дIахьош а я. Парткома секретара Перепада Виталий Григорьевича иштта могаю ший новкъост:

— Ерригача партийни организаце эггара хьинарегIа болча коммунисташта юкъе я Лидия Гавриловна. Шийна тIадилла гIулакх цо кхоачаш ца деш моттиг хиннаяц сона из мел йовзача хана

70-ча шерашка, ше зIамига хиннаеце а, сайрийнара школа яьккхар Филипченковас. Нормировщик а учетчик а йолаш болх бир цо. ХIаьта тIехьагIа колхозерча хьатта болх тоабе партийни организацес декхар тIа а диллa, цига заведующи оттайир Лидия Гавриловна. Цу хана хала дар хьатта кулгалде. Къоалаш дора, болхлой мела бар. Цхьабакъда, керда заведующи цига дIаэттача хувцаделар гIулакхаш. Никъ бийхкар къоалашта, чIоагIйир дисциплина.

ХIанз хьалха санна ший низ боацандаь, цу хьаттарча складе заведующи я Лидия Гавриловна. Цхьабакъда, из болх а аттагIчарех бац. Дийнахьа сарралца маьлхе хила езаш я из, кIа дукха хилча кхыча болхлошта нийса болх бе безаш я.

— Укх колхозаца дувзаденнад са деррига вахар, — йоах Лидия Гавриловнас. — Цхьана хьалкхийннад тхо цунца. ХьатIадоагIаш хайра хIама доацаш оаха укхаза болх баь а дагадоагIа сона. хIанз тоалуш латт гIулакхаш. ЦIенхаштта перестройка еш я колхозе.

Дика дезал кхебаьб Лидия Гавриловнас. Кхо воI ва цун. ВоккхагIвар милице балха ва, шоллагIвар связист ва, хIаьта зIамагIвар Киеве политехнически институте деша вагIа.

Ший вахар ираз долаш хиннад, аьнна, хеташ я Лидия Гавриловна. Массехана наха эшача хиннай из. Станицерча а колхозерча а наха лоархIаш а цар сий деш а я из. Iалаьмате дукха ба царна юкъе цун хьаьший а доттагIий а.

Дуккхача хана денз Лидия Гавриловна йовзаш а цунца цхьана болх беш а ва коммунист Хажбиев Шамхан.

— Филипченкова санна дог цIена дола, принципиальни саг бIаргаяйнаяц сона, — йоах цо. — Тха коллективе моллагIча болхлочунга хьаьттача а иштта мара аргдац цунах.

Кастта пенсе яха ха хьатIакхоачаргья Лидия Гавриловнайна. Цхьабакъда, наха дика ховш да, из колхозацара къастаргйоацилга а болх ца беш из йоагIалургйоацилга а.

Ч. МАНОЛИС.

РСФСР ХАЛКЪА ДЕПУТАТИЙ МОТТИГАШКАРЧА СОВЕТИЙ ХАЛКЪА ДЕПУТАТАШ ХАРЖАРАХ

(ДIахододар. Доладур 1-ча оагIо тIа).

гай) хоржамий комиссей полномочеш.

Краевой, областной, Московскии Ленинградскии городской, автономни областий, окружной (автономни округай) хоржамий комиссеша:

1) тIахьожам лоаттабу ер Закон кхоачашдара, Iалашду халкъа депутатий йоагI-йоагIача Совета территоре тIа из цхьан тайпара леладайтилга; эшаш яле представленеш лу РСФСР Лакхехьарча Совете ер Закон дашхара хьакъехьа;

2) окружнойи участковии хоржамий комиссей балха лостам тел;

3) хоржамий округаш вIашагIйохк;

4) хоржамий комиссешка гIолла ахчан средстваш дIаекъ;

5) тIахьожам лоаттабу хоржамий комиссеш помещенешца, транспортаца, бувзамца Iалашъяра, дувц хоржамаш материально-технически Iалашдара кхыдола дешаш;

6) Iалашду РСФСР Лакхехьарча Совето оттаяьча формага хьежжа моттигашкарча Советий халкъа депутаташ харжара дола хоржамий бюллетенаш кийчделга;

7) хоржамашта кийчо ярцеи уж чакхдахарцеи дувзаденнача дешаех окружнойи участковии хоржамий комиссеша, моттигашкарча Советий исполнительнии распорядительнии органаша, предприятеша, учрежденеша, организацеша, хIаьта иштта, общественни организацей органаша деча хоамашка ладувгI;

8) окружной хоржамий комиссешкара халкъа депутаталла кандидаташ дIаязбарах дола протоколаш дIа а ийду йоагI-йоагIача моттигерча Совета халкъа депутаталла дIаязбаьча кандидатий составах бола хоам кепа а тох;

9) окружной хоржамий комиссешкара йоагI-йоагIача моттигерча Совета халкъа депутаташ харжара результатех дола протоколаш хьайиду;

10) йоагI-йоагIача моттигерча Совете хержа депутаташ дIаязбу, бIарччача крае, областе, автономни областе, автономни округе гIолла хоржамий итогаш ю, кепайоазон тIа арабоаккх хоржамий итогех бола хоами харжача халкъа депутатий списоки;

11) халкъа депутатий полномочешта проверка яра эшаш дола документаци дIалу йоагI-йоагIача моттигерча Совета мандатни комиссега;

12) шозлагIа голосовани ярцеи шозлагIа хоржамаш дарцеи дувзаденна дешаш къестаду;

13) юкъера дIабаьннача депутаташта меттел йоагI-йоагIача моттигерча Совета халкъа депутаташ хоржилга оттаду, из чакхдоаккхилга Iалашду;

14) хоржамий документаш леладара РСФСР Лакхехьарча Совето е цун Президиумо оттаяь порядоки ханаши Iалашъю;

15) окружнойи участковии хоржамий комиссей решенештеи гIулакхаштеи язъяьча заявленешкеи жалобашкеи хьож царех хоадам беш йола решенеш а ю;

16) укх Законага хьежжа кхыйола полномочеш кхоачашъю.

Статья 22. Моттигашкарча Советашка халкъа депутаташ харжара йолча районни, городской, городашкарча районий, поселкови, юртий хоржамий комиссей полномочеш

Районни, городской, городерча района, поселка, юрта хоржамий комиссеша:

1) тIахьожам лоаттабу халкъа депутатий йоагI-йоагIача моттигерча Совета территоре тIа ер Закон кхоачашдара;

2) хоржамий округаш вIашагIйохк;

3) участкови хоржамий комиссей балха лостам тел;

4) участкови хоржамий комиссешка гIолла ахчан средстваш дIанийсъю; тIахьожам лоаттабу участкови хоржамий участкаш помещенешца, транспортаца, бувзамца Iалашъяра, къестаду хоржамаш материально-технически Iалашдара кхыдола дешаш;

5) Iалашду РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумо оттаяьча формага хьежжа моттигашкарча Советий халкъа депутаташ харжара дола хоржамий бюллетенаш кийчделга;

6) ладувгI участкови хоржамий комиссеша, моттигашкарча Советий исполнительнии распределительнии органаша, предприятей, учрежденей, организацей, хIаьта иштта, общественни организацей органий кулгалхоша хоржамашта кийчо ярцеи уж чакхдахарцеи дувзаденнача дешаех деча хоамашка;

7) харжархой спискаш оттаярген массанена уж дIайовзийтарген хьож;

8) вIаштIехьдоаккх йоагI-йоагIача моттигерча Совета халкъа депутаталла кандидаташ оттабелга;

9) халкъа депутаталла оттабаь кандидаташ, цар доверенни нах дIаязбу, царна доагI-доагIаш дола удостоверенеш дIалу;

10) кепатох йоагI-йоагIача моттигерча халкъа депутаталла дIаязбаьча кандидатий составах бола хоам;

11) Iалашду халкъа депутаталла болча кандидатех йола биографически даннеш тIайола плакаташ арахецилга;

12) вIаштIехьдоаккх къахьегама коллективашцей общественни организацешцей цхьана халкъа депутаталла кандидаташ къахьегама коллективашка санна нах бахача моттигашка а харжархошца вIашагIбетталулга;

13) хоржамий бюллетена текст чIоагI а ю царца участкови комиссеш Iалаш а ю;

14) хоржамий участкашкарча голосоване результатех дола протоколаш йоагI-йоагIача участкови хоржамий комиссешкара хьаэц;

15) йоагI-йоагIача моттигашкарча Советий халкъа депутаташ харжара результаташ отта а ю кепайоазон тIа ара а йоах;

16) харжа халкъа депутаташ дIаязбу, халкъа депутаташта уж харжарах дола удостоверенеш дIалу;

17) йоагI-йоагIача моттигерча Совета мандатни комиссега дIалу халкъа депутатий полномочешта проверка яйтара дола документаци;

18) шозлагIа голосовани ярцеи шозлагIа хоржамаш дарцеи дувзаденна дешаш къестаду;

19) юкъера дIабаьннараштa меттел йоагI-йоагIача моттигерча Совета халкъа депутаташ хоржилга оттаду, из чакхдоаккхилга Iалашду;

20) къестаду йоагI-йоагIача моттигерча Совета халкъа депутаташ юхабехарца дувзаденна дешаш;

21) Iалашъю хоржамий документаш леладара РСФСР Лакхехьарча Совето е цун Президиумо оттаяь порядоки ханаши;

22) участкови хоржамий комиссей, хоржамашта хьалхарча окружной комиссей решенештеи гIулакхаштеи язъяь заявленеши жалобаши къеста а ю царех решенеш тIа а ийю;

23) укх Законага хьежжа кхыйола полномочеш кхоачашъю.

Статья 23. Моттигашкарча Советий халкъа депутаташ харжара йола окружной хоржамий комиссеш вIашагIйохкар

Халкъа депутатий краевой, областной, Московскии Ленинградскии городской, автономни областий, автономни округай Советий халкъа депутаташ харжара йола окружной хоржамий комиссеш вIашагIйохк йоагI-йоагIача Советаша е цар президиумаша гуччахьа е къайлагIа голосовани еш хоржамаш хилалехьа 70 денал тIехьа ца йоахаш комиссе составе 9 — 13 член а волаш.

Окружной хоржамий комиссей составе викалаш оттабу къахьегама коллективаша е цар советаша, общественни организацей краевой, областной, автономни областий, окружной (автономни округай), районни, городской, городашкарча районий органаша, цар юкххьанцарча организацеша, бахача наьха общественни самодеятельноста органаша, нах бахача моттиге харжархойи эскара доакъошка военни гIулакхаш тIарча наьхеи собранеша.

Болх беш 150 сагал тIех нах болча къахьегама коллективашка окружной хоржамий комиссе составе викал оттаве йиш я предприятей, учрежденей, организацей цехий, отделий, участкай, бригадий, кхыча подразделеней коллективай собранешка, нагахьа санна цу подразделенешка болх беш 30 сагал кIезигагIа боацаш нах бале.

Окружной хоржамий комиссе полномочей ха чакхйоалл моттигашкарча Советашка хержача халкъа депутатий полномочеш йоагI-йоагIача халкъа, депутатий моттигерча Совето могаяьчул тIехьагIа.

Статья 24. Халкъа депутатий краевой, областной, Московскии Ленинградскии городской, автономни областий, автономни округай Советий халкъа депутаташ харжара йолча окружной хоржамий комиссей полномочеш

Халкъа депутатий краевой, областной, Московскии Ленинградскии, городской, автономни областий, автономни округай Советий халкъа депутаташ харжара йолча окружной хоржамий комиссе:

1) тIахьожам лоаттабу хоржамий округа территоре тIа ер Закон кхоачашдара;

2) хоржамашта кийчо ярцеи уж чакхдахарцеи дувзаденна долча участкови хоржамий комиссей, моттигерча Советий исполнительнии распорядительнии органий, предприятей, учрежденей, организацей, хIаьта иштта, общественни организацей органий кулгалхой хоамашка ладувгI;

3) участкови хоржамий комиссеша харжархой спискаш оттаярга а уж массанена дIайовзийтарга а хьож;

4) вIаштIехьдоаккх йоагI-йоагIача моттигерча Совета халкъа депутаталла кандидаташ оттабелга;

5) нагахьа санна эшаш яле хоржамашта хьалхара собрани ю, цун итогех харжархошка хоам бу;

6) халкъа депутаталла оттабаь кандидаташ дIаязбу, царна доагIаш дола удостоверенеш дIалу, депутаталла болча кандидатех йола биографически даннеш тIайола плакаташ арахецилга Iалашду;

7) къахьегама депутаталла кандидатий доверенни нах дIаязбу, царна доагI-доагIаш дола удостоверенеш дIалу;

8) къахьегама коллективашцеи общественни организацешцеи цхьана вIаштIехьдоаккх къахьегама депутаталла кандидаташ харжархошца къахьегама коллективашка санна, нах бахача моттиге а вIашагIбетталулга;

9) укх хоржамий округе гIолла долча хоржамий бюллетена текст чIоагIъю, бюллетенеш кийчделгеи участкови хоржамий комиссешка кхоачам хиллал уж дIакхоачийталгеи Iалашду;

10) хоржама округе гIолла хоржамий результаташ оттаю, кепатеха арайоах, хержача халкъа депутата из харжарах дола удостоверени дIалу;

11) шозлагIа голосовани елгеи шозлагIа хоржамаш делгеи, хIаьта иштта, дIабаьннарашта меттел халкъа депутаташ хоржилга вIаштIехьдоаккх;

12) халкъа депутат юхаваккхарца бувзабенна болх вIаштIехьбоаккх;

13) участкови хоржамий комиссей, хоржамашта хьалхарча окружной собраней решенештеи гIулакхаштеи язъяь заявленеши жалобаши къестаю, царех йола решенеш тIаийю;

14) укх Законага хьежжа кхыйола полномочеш кхоачашъю.

Статья 25. Участкови хоржамий комиссеш вIашагIйохкар

Участкови хоржамий комиссеш вIашагIйохк хоржамаш хилалехьа 45 денал тIехьа ца йоалийташ составе 5—19 член а волаш. Эшаш моттиг нийслой йоагIгIаш йолча халкъа депутатий Советий е цар президиумий решенегIа участкови хоржамий комиссей состав дукхагIа е кIезигагIа хилийта йиш я.

Участкови хоржамий комиссей составе викалаш оттабу къахьегама коллективаша е цар советаша, общественни организацей районни, городской, городашкарча районий органаша, цар юкххьанцарча организацеша, бахача наьха общественни самодеятельноста органаша, нах бахача моттигерча харжархойи эскара доакъошкарча военни гIулакхаш тIарча наьхеи собранеша.

Болх беш бола нах 150 сагал дукхагIа болча къахьегама коллективашка участкови хоржамий комиссей составе викалаш оттабе йиш я предприятей, учрежденей, организацей цехий, отделий, участкай, бригадай, кхыча подразделеней коллективай собранешка, нагахьа санна цу подразделенешка 30 сагал кIезигагIа боацаш нах бале.

Участкови хоржамий комиссеш вIашагIйохк халкъа депутатий районни, городской (района кара йола городаш йоацаш), городашкарча районий Советаша е цар президиумаша гуччахьа е къайлагIа голосовани а еш.

Участкови хоржамий комиссей полномочей ха чакхйоалл укх Закона 23-ча статьяс оттаяьча окружной хоржамий комиссей полномочей ха чакхъяларца цхьана.

Статья 26. Участкови хоржамий комиссей полномочеш.

Участкови хоржамий комиссеша:

1) участке гIолла харжархой спискаш оттаю;

2) харжархой список харжархошта йовзийт, дIа а нийю хьежа а хьеж списка тIа харцахьа яздаьча хIамаех йолча заявленешка, къестаду цунна доагIгIаш дола хувцамаш дара хьакъехьара дешаш;

3) укх Закона 33-ча статья тIа дувцача тайпара моттиг нийслой харжархошкара хьаэц цар лаьрхIар чудоалла дIакъайла конверт, хIаьта харжархоша шоай лоIамагIа де лаьрхIар къайла лоаттаделга Iалаш а ду;

4) бахача нахага хоам бу участкови хоржамий комисси йолча моттиген цо болх беча ханеи хьакъехьа, хIаьта иштта, хоржамаш деча дени голосовани еча моттиген хьакъехьа а;

5) голосовани яра йола помещении хоржамий яьшкаши кийчъелга Iалашду;

6) хоржамаш долча дийнахьа хоржамий участке голосовани елга вIаштIехьдоаккх;

7) хоржамий участке чутайса кхажамаш лоархI;

8) хоржамашта кийчо ярей голосовани вIаштIехьъяккхарей дешашта енна заявленеши жалобаши къеста а ю царех решенеш тIа а нийю;

9) укх Законага хьежжа кхыйола полномочеш кхоачашъю.

Статья 27. Хоржамий комиссей составе викалаш оттабара порядоки цар составе хувцамаш дари

Комиссей составе викалаш оттабеш йола къахьегама коллективаши общественни организацеши белгалъяра халкъа депутатий йоагI-йоагIача Советий е цар президиумий йиш я эшаш яле хоржамий округа, хоржамий участка доазонашка моттигерча Совета территоре тIарча къахьегама коллективайи общественни организацейи уполномоченней совещани е.

Хоржамий комиссей состав кепатох массанена а йовзаргйолаш.

Хоржамий комиссе председатель, заместитель, секретарь е член комиссерча декхарех мукъавалийта йиш я из вIашагIъеллача халкъа депутатий Совето е цун президиумо цун ший заявленегIа е из комиссе составе оттаваьча къахьегама коллектива, общественни организаце органа, нах бахача моттигерча харжархойи эскара доакъошка военни гIулакхаш тIарча наьхеи собраней представленегIа а укх Закона 37-ча статья тIа оттаьча порядкагIа а. Хоржамий комиссе составе керда член оттавелгеи чIоагIвелгеи ду укх ЗаконагIа оттаьча порядкагIа.

Статья 28. Хоржамий комиссей болх вIаштIехьбаккхар

Хоржамий комиссе председатель, председатела заместитель, секретарь хорж йоагIгIаш йолча комиссе эггара хьалхарча заседане.

Хоржамий комисси вIашагIйолларах йола решении цуи кулгалхой харжарах бола хоржамий комиссе соцами харжархошта дIабовзийт.

Хоржамий комиссе заседани правомочни я, нагахьа санна цига дакъа лоацаш комиссе состава кхаь даькъал кIезигагIа боацараш бале. Комиссе решени тIаэц гуччахьа е къайлагIа голосовани а еш комиссе юкъарча составах дукхагIбараш раьза бале. Комиссе решенена раьза боаца членаш шоашта хетар къаьстта дIаала бокъо йолаш ба, хIаьта из дIаяз а даь хоржамий комиссе протоколах дIатох.

Шоай полномочей доазонашка хьежжа хоржамий комиссеша тIаийца решенеш еррига пачхаьалкхени общественнии органаша, предприятеша, учрежденеша, организацеша кхоачашъе езаш я.

Хоржамий комиссе решенештеи гIулакхаштеи латкъа йиш я лакхехьа латтача хоржамий комиссе, хIаьта укх Законага хьежжа моттиг нийсъелча, иштта суде а.

Хоржамий комиссе член, цу даькъе председатель, председатела заместитель, секретарь а волаш, хоржамашта кийчо ечеи уж чакхдоахачеи хана производственнии служебнии декхарех комиссе решенегIа мукъавалийта йиш я хоржамаш дара хьожаьча средствай чотагIа юкъера лаьрхIача доагIаш дола алапи а луш. Хоржамашта хьалхарча кампане цхьайолча этапашка йоагI - йоагIача районни, городской, городерча районни комиссена бакъахьа хете мукъавалийта йиш я хоржамий комиссе цхьаькха цхьа член.

Статья 29. Шоай полномочеш кхоачашъеча хоржамий комиссешта гIо дар

Пачхаьалкхени общественнии органаш, предприятеш, учрежденеш, организацеш, гIулакхаш тIара нах декхарийла ба хоржамий комиссешта цар шоай полномочеш кхоачашъеча гIо де, балха эшаш йола сведенеши материалаши царна дIатела.

Хоржамий комиссе бокъо я хоржамашта кийчо ярцеи уж чакхдахарцеи дувзаденна дешаш пачхаьалкхени общественнии органашка, предприятешка, учрежденешка, организацешка, гIулакхаш тIарча наха хьалхашка увттаде, хIаьта кхаь денал тIехьа ца доалийташ цу дешага хьажеи хоржамий комиссена жоп далеи уж декхарийла а ба.

V. ХАРЖАРХОЙ СПИСОК

Статья 30. Харжархой списоки из оттаяра порядоки

Харжархой список хIара хоржамий участке гIолла хоржамий комиссе отта а ю председателеи секретареи кIал кулгаш а язду. Список оттаеш беча балха юкъе дакъалаца общественноста викалаш чуоза йиш я хоржамий комиссе.

Халкъа депутатий городской, городашкарча районий Советий исполнительни комитеташа Iалашду харжархой учет лелаелга, участкови хоржамий комиссешта дIател харжархой спискаш оттаяра эшаш йола, йоагI-йоагIача территоре тIа бахача харжархоех йола сведенеш.

Эскара доакъошкарча харжархой - военни гIулакхаш тIарчар - харжархой а, хIаьта иштта военни гIулакхаш тIа болчар дезалий члений а кхыча харжархой а список, нагахьа санна эскара доакъош латтача районашка уж бахе, оттаю эскара доакъой командираша хьаеннача даннешка хьежжа. Эскара доакъошка боацаш бахаш бола военни гIулакхаш гIара нах бахача моттигерча харжархой спискана юкъе бохийт юкъарча основанеех.

Хоржамаш деча дийнахьа хи тIа лелача кемаш тIа, полярни станцешка вIашагIъеххача хоржамий участкашка гIолла харжархой спискаш оттаю кемай капитанашеи полярни станцей кулгалхошеи хьачуеннача даннешка хьежжа.

Харжархой тайпан цIераш харжархой списка тIа дIаязъю голосовани вIаштIехьяккхара аьттув болаш йолча порядкагIа.

Статья 31. Харжархой спискана гражданаш юкъебахийтара порядок

Харжархой спискана юкъебохийт хоржамаш хула ди хьатIакхоачаш е цу дийнахьа 18 шу даьнна список оттаеча хана массаза е ханна цу хоржамий участка территоре тIа бахаш бола а голосованена юкъе дакъалаца бокъо йола а РСФСР беррига гражданаш.

Харжархо дIаязве йиш яц кхыча хоржамий участкерча харжархой списка тIа.

Статья 32. Харжархой спискаш гражданашта дIайовзийтари харжархой списка тIа харцахьа долча хIамана латкъа бокъо хилари

Харжархой спискаш массанена йовзаргйолаш хоржамаш хилалехьа 15 ди хьалха Iойохк.

Харжархошта список йовзийтеи из нийса оттаяьйий хьажийтеи гражданашта таро Iалашъю участкови хоржамий комиссе помещене.

ХIара гражданина бокъо я спискана юкъе ца вахьарах, харцахьа юкъевахьарах е спискана юкъера дIаваккхарах, хIаьта иштта харжархочох йола даннеш харцахьа дIаязъярах латкъа. Списка тIарча харцахьарча хIамаех йола заявлени къоастаю, шин денал дукхагIа йоацача хана, хIаьта хоржамаш ду ха хьатIакхоачача хана е хоржамаш деча дийнахьа цу сахьате заявлени къоастае, спискана доагIгIаш дола тоадараш юкъедахьа е цун заявлени дIатIа ца эцара хьакъехьа яьча мотивированнии решене копи заявитела дIаяла декхарийла йолча участкови хоржамий комиссе. Цу решенена латкъа йиш я районни (городской) халкъа суде хоржамаш хилалехьа пхе денал кIезигагIа йоацача хана, хIаьта кхо ди далалехьа жалоба къоастае суд декхарийла а я. Районни (городской) халкъа суда решени хоадам беш я. Суда решенега хьежжа харжархой списка тIа тоадар цу сахьате ду участкови хоржамий комиссе.

Статья 33. Шоаш бола моттиг хийцача гражданашта хоржама бокъо Iалашъяр

Харжархой спискаш араяьхачул тIехьагIа хоржамаш ду ди хьатIакхаччалца ше вола моттиг хийцача харжархо бокъо йолаш ва депутаталла кандидаташта юкъера ше хьахержачох ше лаьрхIар чудола къайла конверт хоржамий комиссега дIабала. Цу хьакъехьа харжархой списка тIа участкови хоржамий комиссе йоагIгIаш йола белгало ю харжархочо паспорт е кхыдола ший удостоверени дIахьекхача. ДIакъайла конверт харжархо тIа а волаш, из лорабара бехктокхаме йола участкови хоржамий комисси вIашагIъеллача Совета печать тIа а тоIаеш чIоагIбу.

VI. МОТТИГАШКАРЧА СОВЕТИЙ ХАЛКЪА ДЕПУТАТАЛЛА КАНДИДАТАШ ОТТАБАРИ ДIАЯЗБАРИ

Статья 34. Моттигашкарча Советий халкъа депутаталла кандидаташ оттабара порядок

Моттигашкарча Советий халкъа депутаталла кандидаташ оттабе болабу хоржамаш хилалехьа 70 ди хьалха, оттабаь боал 40 ди хьалха.

ЙоагI-йоагIача моттигерча Совета халкъа депутаталла кандидаташ оттабелга вIаштIехьдоаккх районни, городской (городаш Москваи Ленинградии йоацаш) городашкарча районий, поселкови, юртий хоржамий комиссеша, хIаьта иштта халкъа депутатий краевой, областной, Московскии Ленинградскии городской, автономни областий, автономни округай Советашка халкъа депутаташ харжара йолча окружной хоржамий комиссеша а.

Халкъа депутаталла кандидаташ оттабу халкъа депутатий йоагI-йоагIача Совета территоре тIарча предприятей, учрежденей, организацей къахьегама коллективай, дийнахьарча формагIа дешаш болча юкъерча специальнии лакхерчеи дешара заведеней дешархойи студентийи коллективай собранешка (конференцешка).

150 сагал дукхагIа нах болча къахьегама коллективашка кандидаташ оттабе йиш я предприятей, учрежденей, организацей цехий, отделий, участкай, бригадай, кхыча подразделеней коллективай собранешка, нагахьа санна цу подразделенешка болх беш 30 сагал кIезигагIа нах беце. Из деш массехк къахьегама коллективо цхьана собрани е йиш а я.

Общественни организацешкара халкъа депутаталла кандидаташ оттабелга чакхдоаккх цу организацей краевой, областной, автономни областий, окружной (автономни округай), районни, городской, городашкарча районий органаша.

Халкъа депутаталла кандидаташ оттабара нах бахача моттигерча харжархой собрани гулъю окружной хоржамий комиссеша е районни, городской, городашкарча районий, поселкови, юртий хоржамий комиссеша халкъа депутатий Советаша е цар президиумаша цхьана шоай инициативагIа санна бахача наьха общественни самодеятельноста органий инициативагIа а, цу хоржамий округерча 30-нел кIезигагIа боацача харжархоша хьал а лоацаш.

Нах бахача моттигерча харжархой собрани яра хьакъехьара предложени къоастае йоагIа хоржамий комиссе халкъа депутатий йоагI-йоагIача Совета президиумаца цхьана кхо ди далалехьа. Нагахьа санна из предложени хьатIаэце собрани ергйола ди, ха, моттиг белгалйоаккх, цу хьакъехьа кхо ди далалехьа округерча харжархошка хоам а бу. Нах бахача моттигерча харжархой собрани яра хьакъехьара предложени хьатIа ца эцаш ют, нагахьа санна бахача наьха самодеятельноста орган цу хоржама округа территоре тIа еце, хIаьта иштта цу органа инициатива цу деша хьакъехьарча цун заседане протоколаца чIоагIъяь еце а. Нагахьа санна нах бахача моттигерча харжархой собрани яра хьакъехьара предложени хьатIа ца эцаш юрта бахача наьха общественни самодеятельноста органа дIалу мотивированни решене копи. Цу решенена латкъа йиш я кхо ди далалехьа йолча хана йоагI-йоагIача лакхехьа латтача хоржамий комиссе, е лакхехьа латтача Совета президиуме, хIаьта шин ди далалехьа жалоба къоастае уж декхарийла а я. Хоржамий комиссей Совета президиумей решени хоадамбеш я. Собрани правомочни я хоржамий округа территоре тIа бахача харжархоех 150-нел кIезигагIа боацараш тIабале.

Халкъа депутаталла кандидаташ оттабара йола военни гIулакхаш тIарча наьха собрани гулъю эскара доакъой командоване. Даькъа военни гIулакхаш тIарча наьха юкъара собрани е вIаштIехьдеце подразделенешка ю собранеш.

Собрани хьаеллалехьа собране дакъа лоацараш дIаязбара итогашка хьежжа къоастаду из правомочни хилар е ца хилар. Из дIаяхьара президиум е председатели секретари хорж.

Собранешка хоадамбаь боарам боацаш кандидатураш оттабара, шерра а паргIатта а уж бувцара эша хьалаш хьаду. Собране дакъа лоацаш вола хIаравар бокъо йолаш ва депутаталла кандидатех йола предложени оттае, уж бувцача дакъа лаца, оттаяь кандидатураш хьаллаца е царна отвод яла. Собране дакъа лоацачун йиш я депутаталла кандидата хьисапе ювцаргйолаш ший кандидатура оттае.

Халкъа депутаталла кандидат оттаварах йола решени собране тIаэц гуччахьа е къайлагIа голосовани еш. Собране, общественни организаце органо оттаю голосоване порядоки кхыдола процедурни дешаши.

Депутаталла кандидат оттаваьр лоархI, нагахьа санна собране дакъалоацарех аханел тIех бараша е общественни организаце органа составах дукхагIбараш цунна тIехьа бале.

Депутаталла кандидат оттавара хьакъехьа протокол оттаду. ТIайийцача решенех депутаталла кандидатага хоам бу шин денал тIехьа ца боалийташ.

Халкъа депутатий кандидаталла оттабу болх беш е йоагI-йоагIача Совета территоре тIа бахаш бола гражданаш. РСФСР гражданин хила йиш яц халкъа депутатий шин Советал дукхагIча Советашка цхьан ханна халкъа депутат.

Депутаталла кандидаташ оттабелга вIаштIехьдоаккхаш йолча хоржамий комиссеша бахача нахага хоам бу йоагI-йоагIача моттигашкарча Советашка халкъа депутаталла кандидаташ оттабарах.

Статья 35. Хоржамашта хьалхара окружной собрани

Моттигашкарча Советий халкъа депутаталла хоржамий округе гIолла оттабаь кандидаташ бувцара хоржамашта хьалхара окружной собрани е йиш я. Собрани гулъю депутаталла кандидат оттавелга вIаштIехьдоаккхача хоржамий комиссе, хIаьта из юкъе а йолаш чакх а йоаккх депутаталла кандидаташ оттабаь баьнначул тIехьагIа, бакъда, хоржамаш хилалехьа 30 денал тIехьа ца йоалийташ. Нагахьа санна цхьа мандат йолча округе гIолла депутаталла кандидаташ пхеннел дукхагIа оттабаь беце, хIаьта дукхамандатни округе гIолла депутаталла оттабаь кандидаташ депутатски мандател дукхагIа бале, амма аханел дукхагIа а боацаш, е дукхамандатни хоржамий округе гIолла депутаталла кандидаташ цхьан коллективо е цхьан собране оттабаь бале хоржамашта хьалхара окружной собрани еш яц.

Хоржамашта хьалхарча окружной сорбане дакъа лаца делегаташ бохийт депутаталла кандидаташ оттабаьча къахьегама коллективаша е цар советаша, общественни организацей органаша, дешархойи студентийи коллективаша, нах бахача моттигерча харжархойи эскара доакъошкарча военни гIулакхаш тIарча наьхеи собранеша, йоагI-йоагIача хоржамий комиссеша оттабаьча боарамагIа. хIаьта депутаталла волча хIара кандидата викалаш цхьатарра дукха хила а беза. Собране доакъошхоех аханел кIезигагIа боацараш цу хоржамий округера харжархой хила беза. Уж делегаташ бохийт депутаталла кандидаташ оттабанза йолча къахьегама коллективаша, е цар советаша, общественни организацей органаша, дешархойи студентийи коллективаша, нах бахача моттигерча харжархойи эскара доакъошкарча военнослужащейи собранеша, йоагI-йоагIача хоржамий комиссе оттабаьча боарамагIа.

Хоржамашта хьалхара окружной собрани яра денах, ханах, моттигах бола хоам бу къахьегама коллективашка, общественни организацей органашка, дешархойи студентийи коллективашка, нах бахача моттигерча харжархошка эскара доакъошкарча военни гIулакхаш тIарча нахага, хIаьта иштта депутаталла оттабаьча кандидаташка из хилалехьа пхе денал тIехьа ца боалийташ.

Хоржамашта хьалхарча окружной собране делегаталла викалаш оттабарах йола решении цар списоки окружной е цун функцеш кхоачашъеча хоржамий комиссега из хилалехьа шин денал тIехьа ца йоалийташ. Цар ларда тIа собрани йола ялалехьа хоржамашта хьалхарча окружной собране доакъошхошта регистраци ю. Собрани полномочни я, нагахьа санна делегаталла хержача берригача викалех кхо дакъа дича шин даькъал кIезигаIга боацараш тIабале.

Собране балха юкъе дакъа лаца бокъо я цу округе гIолла оттабаьча берригача кандидатий.

Хоржамашта хьалхарча окружной собране дакъа лоацарашта хьалххагIе а дIалу цу округе гIолла халкъа депутаталла оттабаьча берла решении цар списоки царех йола керттера сведенеши.

Статья 36. Хоржамашта хьалхара окружной собрани яра порядок.

Хоржамашта хьалхарча окружной собране ше тIехьагIа бергболча балха программа ювцаш къамаьл де таро лу халкъа депутаталла оттаваьча хIара кандидата. Собране дакъа лоацаш вола моллагIвар бокъо йолаш ва депутаталла кандидат вувца а цунах йола ший предложени оттае а. Бувца безаш ба депутаталла бола беррига кандидаташ.

Хоржамашта хьалхара окружной собрани еча хана цхьан мандатни хоржамий округе гIолла регистраци е оттаву депутаталла шиннел кIезигагIа воацаш кандидат, хIаьта дукхамандатни хоржамий округе гIолла хоржамаш деча хача депутаталла харжа оттабеш регистраци яь кандидаташ депутатски мандател дукхагIа хила беза.

Депутаталла кандидаташ регистраци е оттабу голосоване дакъа лаьцача собране доакъошхоех кхо дакъа дича цхьан даькъал кIезигагIа боацараш царна тIехьа бале.

Нагахьа санна цхьан мандатни хоржамий округе гIолла хоржамаш деча хана кхоачам хиллал голосаш цхьан кандидата тIехьа мара хиннаеце регистраци е оттаву вокх кандидаташта юкъе дукхагIа голосаш тIехьа хинна кандидат а.

Нагахьа санна дукхамандатни хоржамий округе гIолла хоржамаш деча хана кхоачам хиллал голосаш тIехьайола депутаталла, кандидаташ мандател кIезигагIа е уж массел хилча регистраци е оттабу кхыча кандидател дукхагIа тIехьа голосаш йола кандидаташ. Цу кандидатий дукхал белгалъю собране доакъошхоша.

Халкъа депутаталла кандидаташта голосовани ярей уж бувцарей результаташ, хIаьта иштта тIайийца решени а дIаязъю йоагIгIаш йолча хоржамий комиссега дIалуш долча хоржамашта хьалхарча окружной собране протокола тIа.

Собране решенена латкъа йиш я йоагIгIаш йолча хоржамий комиссе кхо ди далалехьа.

Статья 37. Моттигашкарча Советий халкъа депутаталла кандидаташта регистраци яр

Халкъа депутатий краевой, областной, Московскии Ленинградскии городской, автономни областий, автономни округий Советий халкъа депутаталла кандидаташта регистраци ю йоагI-йоагIача Совете хоржамаш дара йолча окружной хоржамий комиссеша.

Моттигашкарча Советий халкъа депутаталла кандидаташта регистраци ю депутаталла кандидаташ оттабаьча къахьегама коллективай, общественни организацей органий, дешархойи студентийи коллективай, нах бахача моттигерча харжархойи эскара доакъошкарча военни гIулакхаш тIарча наьхеи собраней е хоржамашта хьалхарча окружной собране представленегIа, из яь яле.

Халкъа депутаталла кандидаташта регистраци е йолаю хоржамаш хилалехьа 40 ди хьалха, чакхйоаккх 30 ди хьалха, хIаьта хоржамашта хьалхара окружной собрани яь яле — из яьчул тIехьагIа кхаь денал тIехьа ца йоалийташ.

Депутаталла кандидаташта регистраци яра хьакъехьара решени тIаэц ер документаш долаш дале: цу хоржамий округе гIолла депутаталла кандидаташ оттабарах дола протоколаш, хоржамашта хьалхарча окружной собране протокол, нагахьа санна из яь яле, хIаьта иштта цу округе гIолла шоаш харжийта раьза хиларах йола халкъа депутаталла кандидаташ барий заявленеш.

Укх Закона 12-ча статья тIа белгалбаьча наха, хIаьта иштта халкъа депутатий шин Совете депутаташ болча наха депутаталла шоаш кандидаташ оттабеча хана шоай заявленеш тIа белгалдоакх, нагахьа санна шоаш депутаталла хорже шоашкара гIулакх мукъадалийта лаьрхIа, е халкъа депутатий цхьан Советера шоай депутатски полномочеш ханал хьалха совцае лаьрхIа хилар е шоай кандидатураш юхайоахаш хоам бу.

Депутаталла кандидаташта регистраци ярах йоагIгIаш йолча хоржамий комиссе протокол оттаду, из депутаталла кандидаташ дIаязбарах долча протоколацеи цу округе гIолла шоаш харжийта раьза хиларах депутаталла кандидаташа еннача заявленешцеи цхьана йоагIгIаш йолча лакхехьа латтача хоржамий комиссе дIачулу.

Укх Законо дIадехарашка хьежжа депутаталла оттабаь беррига кандидаташ регистраци яь хила беза. Депутаталла кандидата регистраци ца яра латкъа йиш я кхо ди даллалца йолча хана йоагIгIаш йолча лакхехьа латтача хоржамий комиссе, халкъа депутатий Совете е цун президиуме.

Халкъа депутаталла кандидата ше харжийта йиш я цу Совета алхха цхьан хоржамий округе гIолла.

Моттигерча Совета цхьан хоржамий округе регистраци яь вола депутаталла кандидат регистраци е оттаве йиш яц цу моттигерча Совета кхыча хоржамий округе, цу даькъе юкххьанца шийна регистраци яь хиннача хоржамий округера ший кандидатура цо юхаяьккха яле а.

Депутаталла кандидат хила йиш яц йоагI - йоагIача краевой, областной, автономни областа, окружной (автономни округа), районни, городской, городерча районни, поселкови, юртий хоржамий комиссе, хIаьта иштта ше депутаталла кандидат оттаваьча хоржамий округа окружной е участкови комиссе составе. Халкъа депутаталла кандидат оттаваь а царех цхьан комиссе составе латташ а вола саг комиссерча ший декхарех мукъаваьннар лоархI депутаталла кандидат волаш из дIаязваьча хана денз.

Хоржамий комиссе депутаталла кандидат дIаязваьчул тIехьагIа диъ денал тIехьа ца боаккхаш кепайоазон тIа арабоакх регистраци ярах бола хоам депутаталла хIара кандидата тайпан цIи, ший цIи, даь цIи, ваь шу, цун должность (заняти), партийность, болх беши вахаши йола моттиг белгал а йоаккхаш.

Моттигерча Совета халкъа депутаталла регистраци яьча хIара кандидата удостоверени дIалу.

Статья 38. Моттигерча Совета халкъа депутаталла кандидат оттаварах йола решени дIаяккхар. Халкъа депутаталла кандидата ший кандидатура юхаяккхар

Моттигерча Совета халкъа депутаталла кандидат оттаваьча къахьегама коллектива, общественни организаце органа, дешархойи студентийи коллектива, нах бахача моттигерча харжархойи эскара доакъошкарча военнослужащейи собране бокъо я хоржамаш хилалехьа моллагIча хана депутаталла кандидат оттаварах йола ший решени дIаяккха. Цу деша хьакъехьара решени тIаэц депутаталла кандидаташ оттабара белгалъяьча порядкагIа, хIаьта йоагIгIаш йолча хоржамий комиссе дIачу а лу.

(Йистедоалар 4-ча оагIо тIа).